

## Závodní výbory v roce 1926.

Letošním rokem skončilo prvé čtyřleté funkční období rozhodčích komisí, zřízených podle zákona o závodních výborech. Za tuto dobu prvého funkčního období rozhodčích komisí vžila se instituce závodních výborů do té míry, že nejen dělnictvo pochopilo správně účel zřízení závodních výborů, nýbrž též odpor zaměstnavatelů proti nové instituci polevil, ježto zaměstnavatelé poznali, že závodní výbory, které přestály prvé chvíle svých dětských nemocí, hájily nejen účinně zájmy dělnictva, ale současně přispěly mnoho k uklidnění poměrů v závodech tím, že spory dělnictva se zaměstnavatelem byly velmi často jich nestranným zásahem vyřešeny smírně a k oboustranné spokojenosti. Případy, kdy zaměstnavatelé se brání zřízení závodních výborů ve svých závodech, jsou již velmi řídké. Na druhé straně též část dělnictva, jejíž požadavky neuspokojila částečná demokratisace závodů, upustila od svého zamítavého stanoviska k nové instituci, rovněž i odborové organizace zaměstnanců upustily od své žárlivosti na působnost závodních výborů, v nichž spočátku viděly pro sebe nebezpečí, spočívající jednak v tom, že se obávaly, aby závodní výbory nestrhly na sebe část úkolů, které vyřizovaly dosud odborové organizace samy, jednak v obavě, aby zaměstnanci z neznalosti pravého účelu zřízení závodních výborů neprohlašovali existenci odborových organizací již za zbytečnou. Důsledkem obratu smýšlení všech stran, zúčastněných na zřizování závodních výborů, je neustálý vzrůst počtu závodních výborů, přes to, že nezaměstnanost u nás stoupá a výroba v celé řadě závodů je buď zastavena nebo silně omezena.

V r. 1924 udávaly zprávy živnostenských inspektorátů celkový počet závodních výborů na 1634 (z toho v Čechách 1274, na Moravě 206, ve Slezsku 98, na Slovensku 54 a v Podkarpatské Rusi 2), v roce 1925 celkem 1823 (v Čechách 1450, na Moravě 213, ve Slezsku 104, na Slovensku 54, v Podkarpatské Rusi 2). V roce 1926 počet závodních výborů stoupl na 2185, z nich v Čechách je 1519, na Moravě 430, ve Slezsku 117, na Slovensku 116 a v Podkarpatské Rusi 3. Počet ten však není úplný, protože veškery závody, v nichž závodní výbory jsou zřízeny, nepodléhají živnostenské inspekci. Celkový přesný počet závodních výborů, který nelze zjistiti, ježto zákon nestanoví povinnost ohlašovati zřízení závodních výborů, a ježto ani ústředny odborových organizací přesnou jejich evidenci nevedou, nebude převyšovati o mnoho počet, udávaný živnostenskými inspektoráty. Nezjištěn je počet závodních výborů především v zemědělských závodech (dvorech) a při dopravě, a pak počet samostatných závodních výborů zřízeneckých, jichž udáno pouze 113.

Rovněž není možno stanoviti, na jakou část z celkového počtu závodů zákon o závodních výborech se vztahuje a v jak velkém počtu závodů zákonu tomu podléhajících závodní výbory skutečně zřízeny jsou. Důvodem toho je okolnost, že nebyla u nás dosud sdělána statistika závodů. Z údajů Státního úřadu statistického o pojištění úrazovém a o počtu továrních závodů, podléhajících živnostenské inspekci (viz: Statistická příručka republiky Československé, II., str. 96—108 a str. 109), můžeme na uvedené otázky odpověděti pouze přibližně. Také nelze stanoviti, na jak velkou část z celkového počtu zaměstnanců vůbec a z počtu zaměstnanců toho kterého povolání zvláště činnost závodních výborů se vztahuje. Po-

tíže tu činí vedle uvedeného nedostatku statistiky závodů také různé hledisko při zařazování té které skupiny závodů do skupiny povolání při statistice pojištění úrazového a při statistice živnostenské inspekce, dále okolnost, že počet zaměstnanců té které skupiny povolání jest stanoven podle stavu v době sčítání lidu v r. 1921, kdežto počet zaměstnanců v závodech, v nichž je zřízen závodní výbor, udán je podle stavu poslední inspekce v dotyčném závodě, hlavně tudíž podle stavu z roku 1926, a konečně i zde vadí nedostatek zjištění přesného počtu závodních výborů. Proto i na tyto otázky můžeme odpovědět pouze přibližně. Vezmeme-li za základ rozřídění skupin povolání pro účely živnostenské inspekce, dojdeme k těmto výsledkům:

Podle údajů Státního úřadu statistického bylo živnostenské inspekci podrobeno ve všech 18 skupinách povolání v r. 1921 celkem 11.054 továrních závodů (v r. 1923 11.316), t. j. závodů, zaměstnávajících více než 20 zaměstnanců. Upozorňujeme zde, že zákonu o závodních výborech podléhají pouze samostatné závody, zaměstnávající trvale (celoročně) nejméně 30 zaměstnanců. Pro posouzení rozvrstvení počtu továrních závodů na třídy živností podáváme zde příslušnou tabulku ze »Statistické příručky«. (Viz str. 483.)

Za účelem srovnání uvádíme dále (na str. 484.) tabulku, znázorňující počet závodních výborů v jednotlivých třídách živností a v jednotlivých zemích, počet zaměstnanců v závodech, v nichž závodní výbor je zřízen, a počet zaměstnanců té které třídy živností vůbec. Upozorňujeme, že v několika málo případech je závodní výbor zřízen pro závody, náležející do různých tříd živností a je v těchto případech uveden závodní výbor pouze v jedné třídě živnostenské, v níž uveden je i počet zaměstnanců ve všech závodech, na něž se tento společný závodní výbor vztahuje.

Největší počet závodních výborů je v průmyslu textilním, celkem 651. Závodní výbory v tomto oboru vztahují se u srovnání s ostatními skupinami povolání na největší počet zaměstnanců jak absolutně (219.807), tak i pokud jde o poměr k celkovému počtu zaměstnanců v tomto odvětví (82,8%). V kovoprůmyslu (třída IV. a V.) je 440 závodních výborů, které hájí zájmy 149.733 zaměstnanců, t. j. téměř 40% všech kovopracovníků. Zbývajících 60% kovopracovníků je zaměstnáno hlavně v závodech, nepodléhajících zákonu o závodních výborech, protože v kovoprůmyslu je otázce závodních výborů věnována náležitá pozornost, a možno tvrditi, že je velmi málo závodů kovoprůmyslových s více než 30 zaměstnanci, v nichž závodní výbor zřízen není. Třetí místo co do počtu závodních výborů zaujímá výroba potravin a poživatin s 342 závodními výbory. Počet závodních výborů v této třídě mohl by býti daleko větší, protože v celé řadě cukrovarů a pivovarů závodní výbor zřízen není. Na místě čtvrtém je třída III. (zpracování kamene, zemin, hlíny a sklářství) s 237 závodními výbory, dále následuje dřevoprůmysl 134, průmysl chemický 87, živnosti polygrafické 86, oděvnictví 63, průmysl papírnický 62, zpracování usní a koží 47, ústřední závody pro rozvádění síly, tepla a světla 28, a poslední místo zaujímá výroba zboží z kaučuku, perčoviny a celuloidu s 8 závodními výbory.

Poměrně velmi málo závodních výborů je v dřevoprůmyslu. Z celkového počtu zaměstnanců v tomto oboru pracujících (135.749) jest zaměstnáno v závodech se závodním výborem pouze asi 11%. Živnostenské inspekci podléhalo z tohoto odvětví v r. 1921 celkem 1160 závodů, a je tudíž závodní výbor zřízen rovněž jen asi v 11% všech závodů. Dřevo-

Třídy živností	čechy	Morava	Slezsko	Slo- vensko	Podkarp. Rus	Č. S. R.	
						r. 1921	r. 1925
I. Prvotní výroba . . . . .	8	1	—	1	—	10	9
II. Hutnictví . . . . .	4	2	2	—	—	8	10
III. Zpracov. kamenů, zemin, hlíny, sklářství . . . . .	1.460	318	100	152	12	2.042	2.083
IV. Zpracování kovů . . . . .	563	144	54	83	5	849	867
V. Výroba strojů, nástrojů, přístrojů a prostředků dopravních . . . . .	505	167	35	57	1	765	849
VI. Zpracování dřeva, řez- bářství . . . . .	588	268	66	218	20	1.160	1.356
VII. Výroba zboží z kaučuku, perčoviny a celuloidu	15	4	2	3	—	24	29
VIII. Zpracování usní, koží, štetin, chlupů a peří . . . . .	168	56	2	32	—	258	267
IX. Textilní průmysl . . . . .	1.498	362	100	51	—	2.005	2.035
X. Čalounictví . . . . .	1	1	—	—	—	2	2
XI. Oděvnictví a výroba zboží ozdobného . . . . .	343	133	7	25	—	508	569
XII. Papírnický průmysl . . . . .	261	44	17	32	1	355	366
XIII. Výroba potravin a poži- vatin . . . . .	1.041	428	61	291	10	1.831	1.881
XIV. Hostinství a výčepnictví	—	—	—	—	—	—	—
XV. Chemický průmysl . . . . .	427	81	42	63	7	620	649
XVI. Štavební živnosti . . . . .	—	—	—	—	—	—	—
XVII. Polygrafické živnosti	166	61	18	30	1	276	301
XVIII. Ústřed. závody pro roz- vádění síly, tepla a světla	181	66	39	51	4	341	346
Celkem . . . . .	7.223	2.136	545	1.089	61	11.054	11.619

průmysl je nejsilnějším odvětvím průmyslovým v Podkarpatské Rusi (z celkového počtu 61 závodů, živnostenské inspekci podléhajících, je 20 závodů na zpracování dřeva, hlavně parní pily), a přec jsou tam jen dva závody, v nichž je závodní výbor. Rovněž na Slovensku je dřevoprůmysl důležitou složkou (z celkového počtu závodů 1089 bylo 218 závodů na zpracování dřeva) a i zde závodní výbor je zřízen pouze ve 20 závodech.

Rozhodčích komisí podle zákona o závodních výborech je 194, z toho 109 v Čechách, 37 na Moravě, 10 ve Slezsku, 37 na Slovensku a 1 pro Podkarpatskou Rus.

Třídy živností*	Čechy		Morava		Slezsko		Slovensko		Podkarpatská Rus		Č. S. R.		
	Počet záv. výborů	Počet zaměstnanců v závodech záv. výborů	Počet záv. výborů	Počet zaměstnanců v závodech záv. výborů	Počet záv. výborů	Počet zaměstnanců v závodech záv. výborů	Počet záv. výborů	Počet zaměstnanců v závodech záv. výborů	Počet záv. výborů	Počet zaměstnanců v závodech záv. výborů	Počet záv. výborů	Počet zaměstnanců v závodech záv. výborů	Počet zaměstnanců v závodech záv. výborů
III. Zpracování kamenů, zemin, hlíny, sklářství . . .	183	44.158	39	8.485	3	477	12	3.560	—	—	237	56.680	137.890
IV. Zpracování kovů . . .	109	34.628	18	26.149	12	10.461	11	7.167	—	—	150	78.405	242.350
V. Výroba strojů, nástrojů, přístrojů a prostředků dopravních . . .	209	47.237	55	18.072	19	4.491	7	1.528	—	—	290	71.328	145.623
VI. Zpracování dřeva . . .	66	5.276	38	5.351	8	1.331	20	2.802	2	201	134	14.961	135.749
VII. Výroba zboží z kaučuku, perčoviny a celuloidu	4	777	2	604	—	—	2	474	—	—	8	1.855	6.217
VIII. Zpracování usní, koží, štětín, chlupů a peří . . .	31	3.706	15	1.986	—	—	1	62	—	—	47	5.754	23.994
IX. Textilní průmysl . . .	468	161.674	132	35.677	37	12.048	14	10.408	—	—	651	219.807	265.328
XI. Oděvnictví a výroba zboží ozdobného . . .	39	7.893	23	17.451	1	225	—	—	—	—	63	25.569	168.170
XII. Papírnický průmysl . . .	43	9.172	8	1.884	6	1.452	5	2.581	—	—	62	15.089	29.192
XIII. Výroba potravin a poživatin . . .	241	51.765	67	24.668	14	1.002	20	8.165	—	—	342	85.600	156.400
XV. Chemický průmysl . . .	50	12.039	11	1.809	13	1.878	13	2.239	—	—	87	17.965	34.566
XVII. Polygrafické živnosti . . .	55	7.203	17	1.202	3	209	10	694	1	32	86	9.340	22.587
XVIII. Ústř. závody prorožvádní síly, tepla a světla	21	1.672	5	702	1	76	1	75	—	—	28	2.525	10.052
<b>Celkem . . .</b>	<b>1519</b>	<b>387.200</b>	<b>430</b>	<b>144.040</b>	<b>117</b>	<b>33.650</b>	<b>116</b>	<b>39.755</b>	<b>3</b>	<b>233</b>	<b>2185</b>	<b>604.878</b>	<b>1.378.118</b>

\* V I. třídě živností (prvotní výroba) neudávají živnostenské inspektoráty žádný závodní výbor. Stejně i ve třídě II. (hutnictví), kde závody podléhají buď zákonu o závodních radách nebo jsou spojeni se železárnami a uvedeny jsou pak ve třídě IV. (zpracování kovů), dále ve třídě X. (čalounictví) a XIV. (živnosti hostinské a výčepnické). Závodní výbory zjištěné živnostenskými inspektoráty pro práce stavební v Praze a Brně (celkem 8 záv. výborů) jsou uvedeny ve třídě III. (zpracování kamenů, zemin a hlíny) a nikoliv ve třídě XVI. (živnosti stavební), protože se jedná o výrobu cementu, cihel, staviva a pod. — Z činnosti rozhodčích komisí podle zákona o zav. výborech vysvítá, že existují závodní výbory i na velkostatech, v živnostech stavebních, v podnikcích dopravních a jinde.